Гречан Алла Павлівна,
д.е.н., професор, професор кафедри економіки
Національного транспортного університету, grechan.ap@gmail.com
Колос Ірина Василівна,
к.е.н., доцент, CAP, доцент кафедри обліку і аудиту
Навчально-наукового інституту економіки і управління
Національного університету харчових технологій,
irynakolos2016@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ЗАСАДАХ ОЩАДЛИВОСТІ

Гречан Алла, Колос Ирина
ОРГАНИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА НА ПРИНЦИПАХ БЕРЕЖЛИВОСТИ

Grechan Alla, Kolos Iryna
ORGANIZATION OF EDUCATIONAL PROCESS ON LEAN PRINCIPLES

Виклики сьогодення вимагають від вищих навчальних закладів перегляду організації навчального процесу з орієнтацією на професійні компетентності й конкурентоспроможність випускника на ринку праці. Водночас, має бути сформована особистість, яка володіє гнучким мисленням і готова до постійного професійного розвитку на безперервні основі й кар'єрного росту. Актуальним стає забезпечення належного рівня якості освітньої діяльності з мінімальними витратами часу, зусиль і ресурсів. Питання раціоналізації організації освітнього процесу («…система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей …» [1, с. 1]) щодо покращення якості при можливому скороченні тривалості навчання, зокрема, для підготовки здобувачів освітнього ступеню бакалавр [2, с. 5], створення комфортних умов для набуття професійної компетентності є дискусійними і потребують вирішення.

Обґрунтування організації освітнього процесу в контексті ощадливості потребує розкриття методологічних засад концепції ощадливого виробництва і можливостей її адаптації для використання навчальними закладами; обґрунтування особливостей і доцільності застосування коректних методів ощадливого виробництва в процесі викладання окремих дисциплін фахового спрямування.

Основоположна ідея концепції ощадливого виробництва полягає у фокусуванні діяльності суб'єкта підприємницької діяльності на постійному безперервному вдосконаленні створення цінності для кінцевого споживача з мінімізацією (аж до ліквідації) втрат. Такий підхід спрямовано на незначні зміни і покращення повільними темпами протягом періоду функціонування, що дозволяє досягати очікуваного результату і утримувати його на запланованому рівні. Ощадливі перетворення забезпечують кращі можливості для вдосконалення діяльності і досягнення стратегічних показників розвитку організацій різних секторів економіки: будівництва, транспорту і зв'язку, логістики, фінансів, культури, охорони здоров'я, освіти. Реформування вищої освіти передбачає розширення автономії університетів, зокрема в частині освітньої діяльності – переорієнтація на розвиток особистості й реалізацію студентоцентристського підходу, в частині фінансового забезпечення – надання фінансової й економічної свобод. Варто наголосити, що це викликає необхідність принципових змін щодо традиційних методів організації навчального процесу і можливого впровадження принципів ощадливості. Зарубіжними фахівцями визначено основні принципи концепції ощадливого виробництва [3, с. 17–28]: (1) цінність; (2) потік створення цінності; (3) безперервність потоку; (4) принцип «витягування» від замовника; (5) безперервність вдосконалення.

Освітній процес доречно розглядати через сукупність методів організації, стимулювання і мотивації та контролю за навчально-науковими видами робіт з фокусуванням на забезпечення цінності зацікавленій особі (здобувач освітнього ступеня, роботодавець) в умовах реаліза-

ції концепції ощадливого виробництва. Так, цінністю, як результатом навчання на певному рівні вищої освіти, є професійна компетентність. У межах реалізації другого принципу організацію освітнього процесу пропонується здійснювати за потоком створення цінності: освітня програма, окрема освітня компонента, навчальна дисципліна. Дотримання третього і четвертого принципів дозволяє зосередити зусилля на зменшенні часу і прискоренні задоволення запиту здобувача в межах встановлених потоків створення цінності. Для забезпечення операційного контролю виникає необхідність обґрунтування коректних методів контролю і методів корекції за ефективністю навчально-наукової роботи. Дотримання п'ятого принципу сприяє безперервному набуттю і розширенню професійної компетентності здобувача, вдосконаленню професійної майстерності викладача, а також забезпечує мотивацію для постійного самовдосконалення і покращення дій зі створення цінності.

Найскладнішою і найважливішою проблемою є впровадження в освітній процес методів ощадливого виробництва і активне їх використання. Це пояснюється, насамперед, фокусуванням на якості професійної компетентності з позиції роботодавця і здобувача; спрямованістю уваги керівництва ВНЗ на виявлення непродуктивних витрат і виключення дій, що їх створюють. Для подолання окресленої проблеми доцільно застосувати графічний метод VSM (Value Stream Mapping) і побудувати карти потоку створення цінності (карта поточного стану, карта майбутнього стану, карта ідеального стану [4, с. 54–59]. Особливістю побудови кожної карти є формування в розрізі викладача і здобувача освітнього ступеня. Наявність карт потоку створення цінності сприяє розподілу видів робіт на дві групи (створюють цінність для споживача, не створюють цінність для споживача), це допомагає встановити непродуктивні витрати і приховані втрати (насамперед часу), а також обґрунтувати план покращення і вдосконалення освітнього процесу. Доцільно в межах окремих навчальних дисциплін інтегрувати методи ощадливого виробництва, зокрема розробляти карту потоку створення цінності із застосуванням методів JIT (Just-in-Time) і SOP (Standard Operating Procedure). Метод SOP розглядається як обов'язкова умова досягнення і підтримання бажаного рівня компетентності і базується на стандартизації роботи, кінцевою метою якої є розроблення і затвердження внутрішніх стандартів (паспорту спеціальності, програми і робочої програми навчальної дисципліни, навчально-методичного комплексу) для раціонального виконання завдань з урахуванням особливостей спеціалізації в межах спеціальності. Дію методу JIT спрямовано на зменшення витрат часу шляхом синхронізації роботи здобувача і викладача.

Запровадження методів концепції ощадливого виробництва і зміна акцентів на компетентісний, особистісно-орієнтований і студоцентристський підходи в реалізації освітнього процесу дозволить здобувачу освітнього ступеню протягом визначеного терміну набути професійної компетентності без втрати часу і додаткових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19. – Назва з титул. екрану.
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII, зі змінами та доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18. – Назва з титул. екрану.
3. Womack J.P., Jones D.T. Lean Thinking. Banish waste and create wealth in your corporation. Revised and Update James P. Womack and Daniel T. Jones. – FREE PRESS A Division of Simon & Schuster, Inc., 2003. – 397 p.
4. *Омельяненко Т.В.* Ощадливе виробництво: концепція, інструменти, досвід Т.В. Омельяненко, О.В. Щербина, Д.О. Барабась, А.В. Вакуленко. – К.: КНЕУ, 2009. – 157 с.